

TERMINOLOGIA: INTRE STIINTELE UMANE SI CELE EXACTE

Mariana Pitar

(Universitatea de Vest din Timișoara)

Terminologia are un statut destul de interesant, atât în ceea ce privește acceptarea ei ca știință de sine stătătoare, cât și în privința locului pe care îl ocupă în cadrul general al științelor.

Încă de la început obiectul său de studiu îl constituie limbajul tehnic și științific, primii cercetători fiind ingineri, iar primul obiectiv a fost crearea unor vocabulare de specialitate. Iată deci, încă de la început, un statut dual al acestei discipline aflate între științele exacte, ca obiect de studiu, și științele umane (mai precis lingvistica) ca metodă și finalitate.

Prin aceste preocupări exclusive pentru limbajele de specialitate, terminologia este considerată la începuturile ei de către lingviști ca o disciplină marginală, restrânsă la simpla constituire a unor vocabulare de specialitate, orientată deci spre un singur aspect al vocabularului unei limbi. Era atât de desconsiderată încât și-a găsit cu greu un loc în rândul disciplinelor predate în cadrul universității. Încetul cu încetul ea se transformă dintr-o disciplină eminentemente practică într-o teorie ce devine din ce în ce mai mult obiectul de studiu al lingviștilor.

Trei școli de lingvistică își pun amprenta asupra evoluției acestei discipline: cea austriacă, cea sovietică și cea cehă. Prin prisma unor teorii și puncte de vedere diferite, această disciplină este inclusă în trei categorii:

- Ca disciplină autonomă aflată în serviciul disciplinelor tehnice și științifice;
- Ca disciplină orientată spre filosofie, prin faptul că se interesează de clasificările logice;
- Ca disciplină lingvistică, prin faptul că limbajele de specialitate ca obiect de studiu al terminologiei sunt considerate ca subsisteme ale unei limbi.

Terminologia este considerată din ce în ce mai mult o disciplină lingvistică, o lexicologie. Prin conceptele teoretice cu care operează și prin obiectul de studiu,

terminologia crează o punte interesantă între lingvistică - considerată la modul general- și științele exacte.

Chiar și în cadrul lingvisticii terminologia constituie locul de întâlnire al mai multor ramuri. În cele ce urmează vom încerca să precizăm raporturile pe care terminologia le are cu diversele ramuri ale lingvisticii.

- Din semantică terminologia preia modul de tratare a termenului prin prisma teoriei semnului lingvistic sub cele trei aspecte : *semnificat*, *semnificant* și *referent*. Spre deosebire de *cuvântul* din limbajul comun, în cazul *termenului* accentul este pus pe *semnificat* sau pe *concept* care, adeseori, în cazul limbajelor de specialitate, nu este acoperit de un *termen*¹ sau de o *denominație*, ceea ce duce la căutarea și crearea unor termeni noi. Prin aceasta terminologia se implică în activitatea de standardizare și în politica lingvistică.
- Prin accentul pe care îl pune pe *concept*, pe care îl consideră ca având un rol principal în analiza semnului lingvistic, prin analiza relațiilor dintre concepte, a organizării lor logice și ontologice în cadrul unui domeniu care trebuie bine structurat pentru a putea fi analizat, terminologia se intersectează cu științele cognitive.
- Pragmatica este o ramură a lingvisticii recent integrată de către terminologie ; prin aceasta terminologia este din ce în ce mai mult concepută nu numai ca o disciplină descriptivă și normativă, ci și ca o disciplină cu aspect comunicativ.
- Lexicologia și lexicografia sunt primele, din punct de vedere istoric, care s-au intersectat cu terminologia care era, de altfel, considerată ca o disciplină ce studia vocabularele de specialitate, deci o lexicologie a unor domenii specializate. Chiar și azi când terminologia și-a extins obiectivele și și-a îmbogățit metodele, principiile și modul de lucru aparțin în principiu acestor discipline lingvistice.

În ceea ce privește conceptele de bază cu care lucrează terminologia, se observă o îndepărtare de *termen* ca obiect de studiu, considerat ca echivalent al *cuvântului* din limba comună, și se vorbește din ce în ce mai mult de *unități*

---

¹ Trebuie să precizăm polivalența cuvântului *termen* care acoperă, pe de o parte, sensul *semnificantului* din teoria semnului lingvistic, iar pe de altă parte sensul întregului semn lingvistic, fiind sinonim cu *conceptul*.

*terminologice poliedrice*² adică de unități complexe lingvistice, cognitive și socio-lingvistice, ceea ce demonstrează încă o dată integrarea acestor aspecte diferite ale lingvisticii care constituie fundamentul caracterului său interdisciplinar. Unitățile terminologice sunt analizate prin integrarea mai multor teorii lingvistice.

Terminologia se găsește între domeniul științific și tehnic – prin obiectul de studiu- și lingvistică – prin cadrul teoretic, funcționând ca o punte între acești doi poli considerați total opuși. De altfel ea a pendulat mereu, prin modul în care a fost concepută sau considerată de către lingviști, între aceste două extreme.

Dacă la început exista o distincție netă între limbajul comun și cel de specialitate – de unde și statutul ambiguu al terminologiei care avea ca obiect de studiu această parte a vocabularului - azi studiile se orientează din ce în ce mai mult spre aspectele de confluență, spre interferențele și influențele dintre cele două aspecte. Astfel, limbajul comun se îmbogățește din ce în ce mai mult cu cuvinte preluate din limbajele de specialitate, care, la rândul lor, găsesc în limbajul comun o sursă de termeni cărora le va da înțelesuri specifice domeniilor respective. Termenii specializați, considerați la origine ca monosemici, preciși, univoci, sunt din ce în ce mai interesați din punct de vedere lingvistic prin conotațiile lor sau prin sensul metaforic. Sunt autori – printre care Loïc Dépecker³ - care studiază limbajul de specialitate prin această prismă, ocupându-se de jargon, de expresiile metaforice, de sinonimele și polisemia termenilor.

Prin studiile de acest fel, terminologia transformă limbajul rigid al științelor într-o limbă vie, în mișcare, aducând în atenția publicului zone ale limbajului mai puțin studiate. Specialistul nu mai este un utilizator al unui limbaj neutru, exact, rigid, impersonal, ci devine creatorul unui limbaj viu, imaginativ și chiar succulent.

Există de altfel, așa cum am mai precizat, o mișcare și o influență reciprocă între aceste două aspecte ale limbajului – cuvintele limbajului curent se specializează, iar cele specializate intră în limbajul comun. Are loc astfel un proces permanent de terminologizare și determinologizare a cuvintelor unei limbi.

---

² Cabré, 2000

³ Depecker, 1995

O activitate de bază a terminologiei rămâne studiul vocabularelor de specialitate și, mai nou, constituirea unor baze de date terminologice. Prin această activitate, terminologia intră în relație cu o disciplină de vârf a zilelor noastre, și anume informatica. De la aceasta terminologia împrumută instrumente de lucru indispensabile azi oricărei activități științifice. În cazul terminologiei este vorba de programe specifice pentru căutarea și extragerea termenilor, a frazeologiilor, a definițiilor și contextelor din texte, pentru redactare, pentru constituirea și gestionarea bazelor de date.

În ultimii ani se observă o orientare a studiilor din domeniu spre lingvistica corpusului, ceea ce nu ar fi fost posibil fără aportul acestor instrumente informatice. Informatica facilitează stocarea, prelucrarea și difuzarea informației prin mijloace din ce în ce mai performante.

Terminologia nu este doar beneficiara acestor instrumente informatice, ci contribuie la rândul său la îmbunătățirea funcționării acestor programe, în special a interfeței lor, dar și la analiza automată a limbii, la crearea unor sisteme automate pentru realizarea rezumatelor, pentru clasificare automată a documentelor și textelor, a reprezentărilor grafice a cunoștințelor, pentru programe de analiză automată a limbilor care, la rândul lor stau la baza creării programelor de traducere automată sau de constituire a memoriilor de traducere.

Relația dintre terminologie și informatică va duce, după anumiți autori ⁴ la crearea unor portale enciclopedice care vor include texte, baze de date terminologice, documente complexe, sunete și imagini, filme etc

O altă direcție de studiu a terminologie o constituie relația cu utilizatorii. Terminologia a fost implicată în activitățile de standardizare și de politică lingvistică încă de la începuturile ei, azi se vorbește însă de o socio-terminologie ca de o disciplină care se orientează spre rolul pe care îl au vorbitorii în crearea termenilor și spre situațiile de comunicare din mediul profesional.

În concluzie, putem spune că terminologia are relații cu mai multe ramuri ale lingvisticii și cu disciplinele așa-zis exacte, prin diversele sale aspecte astfel :

---

⁴ Cabré

- prin obiectul de studiu se intersectează cu științele exacte, cu tehnica și științele cognitive ;
- prin metoda de lucru – cu lingvistica (în special cu lexicologia și lexicografia)
- prin instrumentele folosite – cu informatica ;
- prin relațiile cu utilizatorii –cu pragmatica, sociologia și politica lingvistică ;

In procesul de învățământ din cadrul modulelor specializate în formarea unor traducători specializați, terminologia se găsește în centrul celorlalte discipline specializate cu care se intersectează în permanență și anume :

- frazeologia ;
- limbajele de specialitate;
- traducerea specializată
- traductologia;
- traducerea asistată de ordinator;
- semantica;
- informatica;
- redactarea științifică.

Terminologia este o disciplină indispensabilă inginerilor, lingviștilor, traducătorilor, redactorilor oferind un corpus de studiu unor discipline diverse.

Prin toate aceste aspecte putem afirma că terminologia constituie o punte de legătură între științele umane și științele exacte prin intermediul căreia se realizează o interacțiune reciprocă între discipline considerate ca fiind incompatibile. Este încă o dovadă a faptului că nu mai putem vorbi de discipline pure, că există o influență reciprocă între diversele discipline, că se nasc discipline de frontieră în permanență și că se vorbește din ce în ce mai mult de interdisciplinaritate.

Bibliografie selectivă

1. Cabré, Maria Teresa, "Terminologie et linguistique: la théorie des portes" in *Terminologie nouvelles*, 21/2000, p.10-16
2. Cabré, Maria, Teresa, "Théories of terminology. Their description, prescription and explanation" in *Terminology*, 9:2/2003, p.151-161
3. Chaudiron, Stéphane, "Terminologie, ingénierie linguistique et gestion de l'information" in *Langages* 157/2005, p.25-36
4. Gaudin, Francois, "La socioterminologie" in *Langages* 157, p.80-92
5. Gaudin, François, "Socioterminologie: du signe au sens, construction d'un champ" in *Meta* XXXVIII, 2, 1993
6. L'Homme, Marie-Claude, Heid Ulrich, Sager Juan, "Terminology during the past decade (1994-2004)" in *Terminology* 9:2(2003), p. 151-161
7. Otman, Gabriel, *Les représentations sémantiques en terminologie*, Masson, Paris, 1996
8. Temmerman, Rita, "Une théorie réaliste de la terminologie: le sociocognitivism" in *Terminologies nouvelles*, 21/2000, p. 58-65